

12

Kaksinkertainen olennaisuusarviointi ja sen ulkoinen varmentaminen eurooppalaisen kestävyysraportointilainsäädännön mukaisesti

Hanna Silvola, Ingalill Aspholm & Elina Peill

Artikkelissa kuvataan eurooppalaisessa kestävyysraportointidirektiivissä (CSRD) ja eurooppalaisissa kestävyysraportointistandardeissa (ESRS) vaadittavaa kaksinkertaisen olennaisuuden käsitettä ja tulkitaan sen ulkoiselle varmentamiselle ja valvonnalle annettuja ohjeita. Artikkelimme perustuu lainsäädännöllisiin dokumentteihin ja julkisesti saatavilla oleviin asiakirjoihin. Johtopäätöksenä esitämme, että kestävyysraportteja tuottavien yritysten ja niitä varmentavien kestävyysraportointitarkastajien on dokumenttianalyysimme perusteella syytä varautua siihen, että valvontaviranomaisten valvontalinja kestävyysraportilla esitetyistä olennaisista kestävyystiedoista tulee olemaan tiukka, jopa tiukempi kuin EU-lainsäätäjällä.

Avainsanat: *kaksinkertainen olennaisuusarviointi, olennaiset kestävyystiedot, ulkoinen varmentaminen, valvonta, CSRD, ESRS*

Johdanto

EU:n kestävyysraportointidirektiivi CSRD:n myötä noin 50,000 eurooppalaisen yrityksen tulee raportoida toimintakertomuksessaan myös olennaisista kestävyystiedoista, jotka laaditaan eurooppalaisten kestävyysraportointistandardien (ESRS) mukaisesti. Raportointivaatimus ja raportin pakollinen ulkoinen varmennus rajoitetun varmuuden tasolla tulevat lakisääteiseksi pörssiyrityksille ja kaikille muille suurille yrityksille¹ portaittain vuosien 2024–2026 aikana. Suomessa tämä koskettaa noin 1,300 yritystä, joista 90 % on listaamattomia (Silvola, Kaisanlahti, Peill, Aspholm, 2024). Osa raportoitavista kestävyystiedoista on kaikille yrityksille pakollisia ja osa perustuu kaksinkertaiseen olennaisuusarviointiin (double materiality assessment, DMA).

Kaksinkertainen olennaisuus on keskeinen eurooppalaisen kestävyysraportoinnin periaate. Siinä kestävyystekijöiden olennaisuutta arvioidaan kahdesta eri näkökulmasta: vaikutusten olennaisuus (eng. impact materiality) kuvaa yrityksen liiketoiminnan vaikutuksia yrityksen ympäristöön ja yhteiskuntaan, kun taas taloudellinen olennaisuus (engl. financial materiality) kuvaa ympäristön ja yhteiskunnan vaikutuksia yrityksen taloudelliseen asemaan. Kaksinkertaisessa olennaisuusarviossa yritys arvioi mitkä sen omista vaikutuksista, riskeistä ja mahdollisuuksista (impacts, risks, opportunities; IRO) ovat niin olennaisia, että niitä on käsiteltävä kestävyysraportoinnissa.

Euroopan Komissio (2025) julkaisi helmikuussa 2025 Euroopan kilpailukyvyn parantamiseen tähtäävän Omnibus-ehdotuksen, jonka osana kestävyysraportointivaatimuksia yksinkertaistetaan ja lakisääteiden kestävyysraportoinnin piiriin kuuluvien yritysten määrää pienennetään. Sillä ei kuitenkaan odoteta olevan vaikutusta kaksinkertaisen olennaisuuden käsitteeseen tai sen varmentamiseen.

Tämän artikkelin tavoitteena on kuvata eurooppalaisessa kestävyysraportointilainsäädännössä vaadittavaa kaksinkertaista olennaisuusarviointia ja tulkita sen ulkoiselle varmentamiselle ja viranomaisvalvonnalle annettuja ohjeita. Tutkimusartikkelimme asettuu laskentatoimen, kestävyysraportoinnin ja tilintarkastuksen tutkimuksen rajapintaan. Tieteellistä keskustelua olennaisuusarvioinnin varmentamiseen liittyen on käyty jonkin verran kaikilla näillä tieteen osa-alueilla, mutta kestävyysraportoinnin perustana toimiva kaksinkertainen olennaisuusarviointi ja sen varmentaminen ovat niin uusia ilmiöitä, että siitä ei ole vielä ehditty tekemään juurikaan empiiristä tutkimusta. Kaksinkertaisen olennaisuuden käsitettä ja sen kehittymistä ovat EU dokumenttien pohjalta pohtineet mm. Baumüller ja Sopp (2021). Correa-Mejía, Correa-García ja Garcia-Benau (2024) antaa ensimmäisiä empiirisiä viitteitä CSRD:n piiriin kuuluvien yritysten valmistautumisesta kaksinkertaisen olennaisuusarviointiin ja havainnollistaa siihen liittyvää problematiikkaa. Myös Suomessa julkaistut pro gradu tutkielmat aiheesta (Laine, 2024; Peteri, 2024) osoit-

¹ Yritys luokitellaan suureksi, jos se täyttää vähintään kaksi kolmesta kokoluokitus-kriteeristä: 1) Yrityksessä on yli 250 työntekijää; 2) Liikevaihto on yli 50 miljoonaa euroa ja 3) Taseen loppusumma on yli 25 miljoonaa euroa.

tavat, että standardien tulkinta on vaikeaa ja yritykset tarvitsevat arviointiprosessiin usein ulkopuolista asiantuntija-apua.

Kokonaisuutena aikaisempi tieteellinen tutkimus osoittaa, että standardien tulkinta kestävyysraportoinnissa sovellettavasta kaksinkertaisen olennaisuuden käsitteestä ja sen arvioinnista kaipaavat lisätutkimusta. Ensimmäiset uuden lainsäädännön mukaan laaditut kestävyysraportit julkaistiin vasta keväällä 2025, joten ne eivät olleet vielä tämän artikkelin kirjoitushetkellä saatavilla. Empiirisen datan puuttuessa tämä artikkeli perustuu lainsäädännöllisiin dokumentteihin ja julkisesti saatavilla oleviin asiakirjoihin. Lisäksi olemme alan asiantuntijoina päässeet mukaan lukuisiin alan kansainvälisiin työryhmiin, missä kyseisiä dokumentteja ja työstyä ja kommentoitu, ja se on lisännyt ymmärrystämme dokumenttien keskinäisistä suhteista ja standardien tulkinnoista.

ESRS-standardit ovat EFRAG:n kehittämiä ja Euroopan Komission delegoituina asetuksina loppuvuodesta 2023 julkaistuja pakollisia säädöksiä. Standardien voimaantulo ei vaatinut paikallisia toimenpiteitä vaan ne astuivat voimaan heti EU:n lainsäädäntöprosessin valmistuttua. Kestävyysraportointidirektiivi puolestaan implementoitiin kansalliseen lainsäädäntöön jäsenmaakohtaisesti ja Suomessa sen muutokset ovat merkittäviä useissa kansallisissa laeissa, mm. kirjanpitolaisissa ja tilintarkastuslaissa (Silvola ym., 2024). Suomessa kestävyysraporttien ulkoisina varmentajina voivat toimia vain hyväksytyt tilintarkastajat, joilla on erityinen kestävyysraportointitarkastajan (KRT) pätevyys.

Tämä kestävyystietojen raportointi- ja varmennusvaatimus haastaa niin raportoivia yrityksiä kuin raportteja varmentavia kestävyysraportointitarkastajia laatimaan kestävyysraportti keskittyen olennaisiin kestävyysseikkoihin. Keskeisin ESRS-standardien mukaisessa raportoinnissa noudatettava periaate on kaksinkertainen olennaisuus. Raportoivan yrityksen tulee antaa kestävyystietoja standardien määrittämistä kaikille pakollisista asioista ja kaksinkertaisessa olennaisuusarviossa merkitykselliseksi todetuista kestävyysaiheista. Kaksinkertaisen olennaisuuden arviointi on vielä uusi asia sekä raportoiville yrityksille että niiden ulkoisille varmentajille, joten siitä on vielä hyvin vähän käytännön kokemuksia tai tieteellistä tietoa. Aiheen tutkiminen on sekä liiketaloudellisesti että yhteiskunnallisesti tärkeää, koska koko Euroopan vihreä siirtymä perustuu yritysten raportointien kestävyystietojen pohjalta tehtäviin investointipäätöksiin ja rahavirtojen allokoimiseen kestäville sijoituskohteille.

Yhdenmukaisten kestävyysraportointistandardien ja ulkoisen riippumattoman varmennuksen odotetaan vähentävän viherpesun riskiä ja tuovan sidosryhmien saataville luotettavaa ja läpinäkyvää kestävyystietoa. Sijoittajat ovat kiinnostuneita molemmista näkökohdista ja haluavat ymmärtää sijoitustensa vaikutuksia, riskejä ja mahdollisuuksia, mikä korostaa sijoittajansuojan ja kestävien sijoitustuotteiden merkitystä. Muut sidosryhmät, kuten kansalaisjärjestöt ja asiakkaat, odottavat läpinäkyviä selvityksiä yritysten vaikutuksista esimerkiksi luonnon monimuotoisuuteen ja ihmisoikeuksiin.

Kaksinkertaisen olennaisuuden käsite kestävyysraportoinnissa ja sen varmentamisessa

Kaksinkertaisen olennaisuuden käsite kestävyysraportointistandardeissa

Kestävyysseikoista raportoidaan kaksinkertaisen olennaisuuden periaatteen mukaisesti. Kaksinkertaisella olennaisuudella on kaksi ulottuvuutta: vaikutusten olennaisuus (*impact materiality*) ja taloudellinen olennaisuus (*financial materiality*). Kestävyysseikka voi olla olennainen jommastakummasta tai molemmista näkökulmista. Esimerkiksi yrityksen päästöt vaikuttavat yrityksen ympäristöön eli siihen maahan, ilmaan tai veteen, johon ne kohdistuvat (vaikutuksen näkökulma ja olennaisuus). Toisaalta samoista päästöistä saattaa aiheutua yritykselle taloudellisia kustannuksia tai velvoitteita verojen tai kiintiömaksujen muodossa, jos päästöjä halutaan jatkaa tai yritykselle muodostuu velvoite siivota aiheutunut saastuminen (taloudellinen näkökulma ja olennaisuus).

Olennaisuusarviossa raportoiva yritys tunnistaa, mitkä vaikutukset ja toisaalta riskit ja mahdollisuudet (*impacts, risks, opportunities*; IRO) ovat yritykselle niin olennaisia, että niitä on käsiteltävä kestävyysraportoinnissa. Yrityksen tulee sisällyttää kestävyysraportointiin kuvaus olennaisuuden arvioinnin prosessista (ESRS 2 IRO-1) kaikkien kestävyysaiheiden osalta riippumatta siitä, oliko nämä arvioitu olennaisiksi tai ei (ESRS 1:29). Muuten raportointi keskittyy yrityksen olennaisten vaikutusten, riskien ja mahdollisuuksien kuvaamiseen ja siksi kaksinkertaisen olennaisuuden käsite ja olennaisuusarvioinnin toteuttaminen on keskeistä kestävyysraportointikokonaisuuden määrittämisessä. Koska kaksinkertaisen olennaisuuden arviointiprosessi käytännössä määrittää kestävyysraportoinnin laajuuden ja raportoivat ESRS-standardit, tulee kaksinkertaisesta olennaisuusarvioinnista vääjäämättä kriittinen osa kestävyysraportointitarkastajan toimeksiantoa.

Kestävyysraportointi sisällytetään yrityksen toimintakertomukseen ja näin siitä muodostuu osa hallituksen hyväksymää ja yrityksen ulkoisen kestävyysraportointitarkastajan tarkastamaa kokonaisuutta. Tämä muuttaa kestävyysraportoinnin roolia yrityksen päätöksenteossa verrattuna vapaaehtoiseen vastuullisuusraportointiin: kestävyystiedot ovat osa julkista raportointia, josta kukin hallituksen jäsen on juridisesti vastuussa. Näin ollen kaksinkertaisen olennaisuusarvioinnin lopputulos ja kestävyysraportoinnin laajuus on lopulta hallituksen vastuulla. Huomattavaa on myös se, että kestävyys sääntelyn myötä kestävyystiedot tulivat viranomaisvalvonnan piiriin samaan tapaan kuin tilinpäätöstiedot. Suomessa valvontaviranomainen on pörssiyrityksen osalta Finanssivalvonta ja listaamattomien yritysten osalta Patentti- ja rekisterihallitus (PRH).

Kaksinkertainen olennaisuus akateemisessa tutkimuksessa

Kaksinkertaisen olennaisuuden arviointi (*Double Materiality Assessment*, DMA) on vielä uusi käsite, joten siitä on vielä hyvin vähän julkaistuja akateemisia tutkimuksia. Kaksinkertaisen olennaisuuden käsitteen historiaa ja kehittymistä avataan

kuitenkin esimerkiksi Baumüllerin ja Soppin (2021) tutkimuspaperissa. He havainnollistavat, että yksinkertainen olennaisuus (*Single materiality*) on ollut jo pitkään vapaaehtoisen vastuullisuusraportoinnin perusteena. Esimerkiksi yleisin vapaaehtoisen vastuullisuusraportoinnin viitekehyksenä käytetty GRI (*Global Reporting Initiative*) perustuu yritykselle olennaisten riskien ja mahdollisuuksien raportointiin. Sitten yksinkertaisen olennaisuuden käsite tuli mukaan säänneltyyn ei-taloudelliseen raportointiin (NFRD, *Non-Financial Reporting Directive*).

Barker ja Mayer (2023) analysoivat tarkemmin kansainvälisiä raportointiviitekehyksiä sen mukaan huomioivatko ne kaksinkertaisen olennaisuuden näkökulmaa. Heidän analyysinsä havainnollistaa, että perinteiset vastuullisuusraportointiviitekehykset kuten GRI keskittyvät vain vaikutusten olennaisuuteen, taloudelliset raportointiviitekehykset kuten IFRS taloudelliseen informaatioon ja nämä molemmat näkökulmat kohtaavat kaksinkertaisen olennaisuuden huomioivassa viitekehyksessä. Barker ja Mayer (2023) nostavat esille myös sijoittajille suunnattuja taloudellisia raportointiviitekehyksiä, jotka huomioivat kestävyyskysymyksiä taloudellisen olennaisuuden näkökulmasta (esimerkiksi CDP, *Carbon Disclosure Project* ja TCFD, *Task force on Climate-related Financial Disclosure*).

Baumüller ja Sopp (2021) tarkastelevat EU Komission dokumentteja ja osoittavat, että kaksinkertaisen olennaisuuden käsitteestä kirjoitettiin jo NFRD:n kehittämisen aikaan, mutta vasta CSRD:n myötä EU sai käyttöön "kaksinkertaisen olennaisuuden" raportointivaatimusten täyttämiseksi. Viime kädessä vastuu kaksoisolennaisuuden käsitteen edelleen kehittämisestä, ohjeiden antamisesta ja käytännön soveltamisesta siirtyi EFRAG:lle, kun EU Komissio antoi sille tehtäväksi eurooppalaisten kestävyysraportointistandardien asettamisen.

Yksinkertainen olennaisuus on hyvä lähtökohta yrityksen omien ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten sekä hallintotavan kuvaamiseen eli raportoinnissa kuvattavan vaikutuksen suunta on sananmukaisesti yhdensuuntainen yrityksestä ulospäin. Sen puutteena voidaan kuitenkin pitää sitä, että se ei huomioi asiaa toisinpäin eli ympäristön ja yhteiskunnan muutosten taloudellisia vaikutuksia yritykseen. Esimerkkinä tästä voidaan pitää ilmatoriskien taloudellisia vaikutuksia yrityksen kustannuksiin tai sen taloudelliseen arvoon.

Aikaisemman tutkimuksen mukaan (Beske, Haustein & Lorson, 2020) akateemisessa tutkimuskentässä on edelleen tutkimusvaje koskien myös vapaaehtoisten (yksinkertaisten) olennaisuusarvioinnin prosesseja. Siirryttäessä kaksinkertaiseen olennaisarviointiin, prosessi muuttuu vaativammaksi, ja raportoinnin mahdollisia haasteita on myös ymmärrettävä vielä paremmin. Beske ym. (2020) ehdottavat, että kaksinkertaisen olennaisuuden käsitettä voisi tutkia analysoimalla ajankohtaisia raportteja ja haastatteleamalla yrityksiä. Shami (2023) puolestaan ehdottaa, että tutkijoiden kannattaisi analysoida kaksinkertaisen olennaisuuden käsitteen ja prosessin kehitystä analysoidakseen, millä tasolla yritykset vapaaehtoisesti integroivat ja ottavat kaksinkertaisen olennaisuuden käsitteen käyttöön kestävyysraportoinnissaan. CSRD-direktiivissä esitetystä kaksinkertaisen olennaisuuden ohjeistuksesta (*guidelines*) huolimatta käyttäjiltä puuttuu ohjeistus siitä, mitkä kestävä kehityk-

sen kysymykset ovat yrityksille olennaisia. Shami (2023) ehdottaa, että yksi ratkaisu voisi olla toimialakohtainen ohjeistus olennaisuuden arviointiin.

Yksi harvoista kaksinkertaista olennaisuutta käsittelevistä tutkimuksista on Correa-Mejían, Correa-García ja García-Benaun (2024) katsaus siitä miten ensimmäiset kaksinkertaisen olennaisuusarvioinnin laatineet yritykset ovat soveltaneet kaksinkertaista olennaisuutta kestävyysraporteissaan. Tutkimuksen kohteena olleet edelläkävijäyritykset laativat kaksinkertaisen olennaisuusarvioinnin kestävyysraporttiinsa jo ennen kuin laki sitä heiltä edellytti. Lisäksi tutkimuksessa verrattiin sitä mitä yritykset sanovat ja mitä ne aidosti tekivät niiden suorituskykymittareiden perusteella. Tutkimus osoittaa, että kaksinkertaisen olennaisuuden arviointi ei välttämättä heijasta ESG-suorituksen merkittävää paranemista, mutta vaikuttaa positiivisesti yrityksen imagoon ja maineeseen. Lisäksi tutkimus antaa viitteitä siitä, että jotkut yritykset väittävät täyttävänsä kaksinkertaisen olennaisuuden lakivaatimukset (*compliance with the regulation*), vaikka he eivät todellisuudessa tee niin. Tutkimuksen johtopäätöksissä kehoitetaan sääntelyviranomaisia tartuttumaan tähän haasteeseen varmistaakseen, että yritykset noudattavat kaksinkertaisen olennaisuuden soveltamisen perusvaatimuksia.

Uuden ilmiön tutkiminen ja tutkimusten julkaisuprosessit ovat pitkiä, joten lisää kansainvälisiä tutkimusartikkeleita on odotettavissa lähivuosina. Pro gradu -tutkelmia kaksinkertaisesta olennaisuudesta on kuitenkin julkaistu jo useampia, ja ne antavat signaaleja käsitteen käytännön implementoinnista (esim. Laine, 2024; Peteri, 2024). Molempia pro graduja varten haastateltiin CSRD:n piiriin tulevia suomalaisyrityksiä, jotka ovat alkaneet etukäteen varautua kaksinkertaisen olennaisuusarviointiin. Varhaiset haastattelujen tulokset osoittavat, että yrityksillä haasteita kaksinkertaisen olennaisuusarvioinnin toteuttamisessa. Peterin (2024) havaintojen mukaan lakisääteinen velvoite kestävyysraportointiin nähdään pääosin positiivisena, mutta haasteitakin on ilmaantunut. Peterin mukaan informaation raportointivaatimuksista on pääosin selkeää, mutta käytännön toteutus ja tulkinnan epäselvyys tekevät kaksoisolennaisuusraportoinnin käsitteestä haastavan.

Myös Laineen (2024) tulokset osoittavat, että yritykset kokevat vasta harjoitteliansa kestävyysraportointia sekä kaipaavat tukea kaksinkertaisen olennaisuusarvioinnin tekemiseen. Laineen havaintojen mukaan yritykset hyödyntävät eri tavoin sisäisiä ja ulkoisia asiantuntijoita sekä osallistavat eri laajuudella sidosryhmiä prosessin eri vaiheissa. Lisäksi raportointi kaksinkertaisen olennaisuusarvioinnin lopputuloksesta vaihtelee sen tarkkuuden ja läpinäkyvyyden osalta. Vain harva yritys kertoo yksityiskohtia prosessista ennen kuin he ovat vertailleet miten muut yritykset julkistavat tietoa tai kun direktiivi velvoittaa kertomaan lopputuloksesta julkisesti. Nämä ensimmäiset tutkimushavainnot suomalaisyrityksistä ennakoivat, että julkisesti kaksinkertaisesta olennaisuusarvioinnista kertovat yritykset vaikuttavat laajasti standardin tulkintaan ja hyväksyttyjen käytänteiden syntyyn, koska muut katsovat niistä mallia.

Baumüller ja Sopp (2021) ennakoivat käsitteellisen tutkimuspaperinsa pohjalta yksinkertaisesta kaksinkertaiseen olennaisuusanalyysiin siirtymisen vaikutuksia.

He ennakoivat, että kaksinkertaisen olennaisuuden käsite johtaa siihen, että raportoitava tietomäärä on suurempi. He myös ennakoivat, että raportoinnin volyymin kasvu merkitsee toisaalta sitä, että raportoinnista voi tulla täydellisempää. Toisaalta he nostavat esille lisääntyneen "informaation ylikuormituksen" riskin, varsinkin jos tietyt tiedot ovat liian tarkkoja ja merkityksellisiä vain rajoitetulle joukolle sidosryhmiä. Tutkijat raportoivat, että tämän riskin vuoksi on tarpeellista tehostaa vuoropuhelua näiden sidosryhmien kanssa ja pohtia tarvetta priorisoida sidosryhmien tarpeita. Kaksinkertainen olennaisuus tarkoittaa myös sitä, että kestävyysraportoinnissa on annettava tietoja, jotka ovat olennaisia vain taloudellisesti, jolloin se Baumüllerin ja Soppin (2021) mukaan palvelee rajatumpia sidosryhmiä.

Olennaisten kestävyystietojen luotettavalle raportoinnille on suuri tarve. Esimerkiksi IBM:n (2023) globaali selvitys 2500 yritysjohtajasta osoittaa, että vaikka 95 prosentilla yrityksistä on ESG-tavoitteita, vain 10 prosenttia näistä yrityksistä on edistynyt merkittävästi tavoitteidensa saavuttamisessa. Lisäksi samassa tutkimuksessa vain kaksi kymmenestä kuluttajasta ilmoitti luottavansa yritysten väittämiin, joita yritykset sanovat tekevänsä ympäristön kestävyys edistämiseksi. Viisi vuotta aikaisemmin vastaava kuluttajien antama arvio oli viisi kymmenestä, joten kuluttajien luottamus yritysten raportointiin ympäristölupauksiin on globaalisti laskenut.

Komission delegoitu asetus kestävyysraporttien varmentamiselle

Kestävyysraportoinnin varmennusvaatimus tuli voimaan vuoden 2023 alussa kestävyysraportointidirektiivin myötä, jolloin varmennus määrättiin pakolliseksi portaittain tilikaudesta 2024 raportoitavista kestävyystiedoista alkaen. Kaikkien kestävyysraportointivelvoitteen piiriin kuuluvien yritysten on hankittava rajoitettu varmuus (*limited assurance*) kestävyysraportilleen jo ensimmäisestä raportointivuodesta alkaen. Varmennuksen suorittaa erityisesti kestävyysraportointiin perehtynyt tilintarkastaja, eli kestävyysraportointitarkastaja (KRT). Kestävyysraportointitarkastaja valitaan yrityksen yhtiökokouksessa ihan samalla tavalla kuin yrityksen tilintarkastajakin.

Kestävyysraportointidirektiivi antaa Euroopan komissiolle valtuudet hyväksyä EU:n laajuiset kestävyysraportoinnin varmennusstandardit delegoidun asetuksen kautta. Komissio suunnittelee julkaisevansa rajoitetun varmuuden kestävyysraportointistandardin viimeistään 1. lokakuuta 2026, mutta tavoitteena on, että standardi saataisiin käyttöön jo aiemmin. Globaalin tason kestävyysraportointivarmennusstandardi, International Standard on Sustainability Assurance 5000 (ISSA 5000) toimii vahvana lähtökohtana EU:n oman varmennusstandardin kehittämiseksi, mutta tällä hetkellä ISSA 5000 -standardi ei vastaa ESRS ja EU-taksonomia-asetuksen vaatimuksia. Erityisesti EU-taksonomia vaatii erityisesti Euroopan markkinoille räätälöityjä rajoitetun varmuuden standardeja.

Komissio on antanut eurooppalaiselle tilintarkastusalan valvontaelimelle, Committee of European Auditing Oversight Bodies (CEAOB), tehtäväksi kehittää ohjeistusta kestävyysraporttien varmentamiseen siirtymäkaudelle vuosille 2025–2026.

Toukokuussa 2025 CEAOB toimitti komissiolle myös teknisiä neuvoja, jotka tukevat kestävyysraporttien varmennuskäytäntöjen kehittämistä.

CEAOB julkaisi 30. syyskuuta 2024 ei-sitovat ohjeet kestävyysraporttien rajoitetun varmuustason varmentamiseen. Näiden ohjeiden tarkoitus on tarjota yleistä tukea rajoitetun varmuuden toimeksiantojen keskeisten vaatimusten ymmärtämiseksi kestävyysraportointidirektiivin mukaisesti. Näitä ohjeita voidaan hyödyntää siihen asti, kunnes komissio virallisesti hyväksyy EU laajuiset rajoitetun varmuuden standardit. Ohjeet toimivat myös perustana komission delegoidulle asetukselle.

Ensimmäisiä tilikaudesta 2024 valmistuvia pörssiyritysten kestävyysraportteja varmennettiin ulkoisesti kestävyysraportointitarkastajien (KRT) toimesta keväällä 2025. Käytännössä kestävyysraportointitarkastajat joutuvat varmentamaan ensimmäiset kestävyysraportit ISAE 3000 standardilla, joka on muille varmennustoimeksiantoille kuin historiallisen taloudellisen informaation auditoinneille laadittu kansainvälinen varmennusstandardi, koska uutta EU-tason kestävyysraporttien varmentamista ohjeistavaa standardia ei ole vielä julkaistu. Myös globaali kestävyysraporttien varmentamiseen suunniteltu ISSA 5000 varmennusstandardi on päivitettävänä ja se tulee korvaamaan ISAE 3000 standardin kestävyystietojen varmentamisessa heti kun se valmistuu. On mahdollista, että kestävyysraportteja varmennetaan käytännössä globaalin tason ISSA 5000 varmennusstandardilla ennen EU-tason varmennusstandardin valmistumista.

Komission Omnibus-ehdotuksen vaikutukset kestävyysraporttien varmentamiseen
Euroopan Komissio aloitti vuoden 2024 lopussa Euroopan kilpailukyvyyn parantamiseen tähtäävän hankkeen, jonka osana kestävyysraportointivaatimuksia yksinkertaistetaan ja niiden laajuutta rajataan. Euroopan Komission (2025) julkisti helmikuussa 2025 ns. Omnibus-ehdotuksen. Päätös ehdotuksesta tehtiin pikaisesti jo huhtikuussa 2025. Päätöksen mukaan vuonna 2025 ja 2026 kestävyysraportointivelvollisuuden piiriin tulevien yritysten raportointivelvollisuutta siirrettiin vuoteen 2027. Lisäksi Komissio tulee päättämään kestävyysraportointidirektiivin piiriin kuuluvan kohdeyritysjoukon pienentämisestä ja yksinkertaistetuista kestävyysraportointistandardeista myöhemmin syksyn 2025 aikana.

Ehdotuksen mukaan Euroopan kestävyysraportointistandardien (ESRS) mukaisia pakollisia tietopisteitä tullaan vähentämään merkittävästi, ja painopiste siirtyy määrälliseen eli kvantitatiiviseen tietoon kertovan eli narratiivisen tiedon sijaan. Kaksinkertaisen olennaisuuden periaatteeseen ei kuitenkaan tule muutoksia. Mikäli yritysten mahdollisuutta kerätä tietoja arvoketjunsu pienemmiltä toimijoilta rajataan, voi sillä kuitenkin olla vaikutusta kaksinkertaisen olennaisuusarvioinnin käytännön toteutukseen ja siitä raportoinnissa annettaviin tietoihin. Rajoitettu varmennus säilyy edelleen käytössä, mutta aiemmin ehdotettua kohtuullisen varmennuksen käyttöönottoa ei tulla toteuttamaan. Kestävyysvarmennusstandardeja ei oteta käyttöön ennen vuotta 2026. Siihen asti komissio aikoo antaa kohdennettuja varmennusohjeita.

Yhteenvetona todettakoon, että Omnibus-hankkeen odotetaan vähentävän merkittävästi lakisääteisen kestävyysraportoinnin piirissä olevien yritysten ja pakollisten raportoitavien tietopisteiden määrää. Kaksinkertaisen olennaisuuden käsitteeseen ja sen varmentamiseen Omnibus-hankkeella ei tällä hetkellä odoteta olevan vaikutusta.

Tutkimusmenetelmät

Tutkimusartikkelimme empiirinen materiaali koostuu lainsäädännöllisistä dokumenteista ja julkisesti saatavilla olevista asiakirjoista. Pääasiallisia lähteitämme ovat lainsäädännölliset tekstit, kuten Eurooppalainen kestävyysraportointidirektiivi (Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD) ja Eurooppalaiset kestävyysraportointistandardit (European Sustainability Reporting Standards, ESRS). CSRD:n osalta olemme tarkastelleet sekä EU-tason dokumentteja että sen kansallisessa implementoinnissa esitettyjä dokumentteja. Kansallisia dokumentteja ovat Hallituksen esitys (HE 20/2023) eduskunnalle koskien kirjanpitolain ja tilintarkastuslain muuttamista sekä neljä keskeistä lakia, jotka CSRD:n myötä Suomessa muutettiin (kirjanpitolaki, tilintarkastuslaki, osakeyhtiölaki ja Finanssivalvonnasta annettu laki).

Lisäksi tuloksemme perustuvat vahvasti lainsäätäjien ja valvojien julkaisemiin raportteihin, kuten Euroopan Komission kestävyysraportointia ja sen varmentamista koskeviin julkaisuihin, Euroopan arvopaperimarkkinaviranomaisen (European Securities and Markets Association, ESMA) julkaisuihin ja erityisesti eurooppalaisen tilintarkastusalan valvontaelimen (Committee of European Auditing Oversight Bodies, CEAOB) julkaisuihin. CEAOB:n lausunnot ovat tärkeitä, koska komissio on antanut sille tehtäväksi kehittää ohjeistusta kestävyysraporttien varmentamiseen.

Artikkelimme pääasiallinen tutkimusmenetelmä on dokumenttianalyysi (Bowen, 2009). Dokumenttianalyysi on laadullinen tutkimusmenetelmä, jossa erilaisia tutkijasta riippumattomia asiakirjoja tarkastetaan tai arvioidaan järjestelmällisesti. Tällä saadaan tuotua esille dokumenttien merkitys, luotua uutta ymmärrystä dokumenttien sisällöstä ja niiden välisistä yhteyksistä sekä tulkittua tätä tietoa empiirisen toiminnan kehittämiseksi. Dokumenttianalyysi on valittu tämän tutkimuksen menetelmäksi sen vuoksi, että ilmiö on vielä niin uusi, että esimerkiksi empiiristä tilastoaineistoa ei ole saatavilla ja haastatteluaineistoakin hyvin vähän.

Lisäksi olemme alan johtavina asiantuntijoina päässeet mukaan lukuisiin alan kansainvälisiin työryhmiin, missä kyseisiä dokumentteja ja työstetty ja kommentoitu, ja se on lisännyt ymmärrystämme dokumenttien keskinäisistä suhteista ja standardien tulkinnoista.

Aspholm on keskustellut kestävyysraportoinnin varmennusstandardista suoraan komission kanssa työryhmässä nimeltään "Platform for Sustainable Finance", ja sen alatyöryhmässä "Auditors and Advisors". Komissio julkaisi tämän työryhmän

laajan raportin 31.3.2025. Tässä työryhmässä komissio on suoraan kertonut, minkälaisia odotuksia heillä on kestävyysraporttien varmennuksen suhteen, ja että heidän Q&A:ssa Q70 asettaa velvollisuudet varmentamiselle. Aspholm on keskustellut kestävyysraporttien varmentamisesta myös seuraavissa Accountancy European työryhmissä: 1) Sustainability Policy Group, 2) Audit and Assurance Policy Group, 3) Corporate Reporting Policy Group, 4) Corporate Governance Policy Group ja 5) Banking Working Group. Näissä työryhmissä yllä mainittu komission viesti on toistettu. Lisäksi Aspholmin havainnot perustuvat EFRAG Capital Market Advisory Panelin, erityisesti Brysselissä Plenary Meetingissä 14-15.10.2024, käytyihin keskusteluihin.

Peill on EFRAG Administrative Boardin jäsen, joten hän on havainnoinut vuosien ajan erityisesti ESRS:n kehittymistä. Lisäksi hän osallistuu Accountancy European työryhmän Corporate Reporting Policy Group toimintaan (sama kuin Aspholmilla). Lisäksi Peill on jäsen Deloitte Global IFRS Leadership Team:ssa ja tämän komiteoissa sekä Deloitteen sisäisissä EU-tason työryhmissä, joissa on muodostettu Deloitteen kantoja eteenpäin kommunikoitavaksi. Peill on näissä kaikissa asiantuntijatehtävissä joko voinut antaa palautetta tai ollut muodostamassa kannanottoja ja saanut tietoja joko suoraan tai välillisesti sekä Komissiolta että EFRAGilta.

Silvola on ollut European Securities & Markets Authority's (ESMA) Consultative Working Group on Sustainable Financen jäsen vuosina 2022-2024. Lisäksi hän on ollut rakentamassa Suomeen kestävyysraportointitarkastajien (KRT) koulutus- ja sertifiointijärjestelmää (2022–2025), jossa hän on keskustellut standardien tulkinnasta lukuisten kotimaisten ja kansainvälisten kouluttajien kanssa (ml. EFRAG:n asiantuntijat, eri maiden tilintarkastusjärjestöt) ammattimaisen koulutuksen järjestämiseksi.

Tutkimusanalyysimme on iteratiivinen prosessi, jossa standardien tulkinta tarkentuu saatujen havaintojen ja jatkuvan arvioinnin perusteella. Dokumenttien lukeminen ja analysointi on haastavaa, koska niistä ei välttämättä käy ilmi se keskustelun henki ja perustelut, jotka dokumentissa esitettyjen lopputulosten esittämiseksi on käyty. Eri työryhmiin osallistumisella on suuri merkitys nimenomaan dokumenttien tulkintojen ymmärtämisessä. Lisäksi havainnollistamme standardien tulkintaa esimerkeillä, jotta lukija saa ymmärrettävän kuvan standardien tarkoituksesta.

Kaksinkertaista olennaisuutta ja sen varmentamista koskevien standardien tulkinta käytännössä

Ei-sitovat varmennusohjeet asettavat odotuksia rajoitetulle varmennukselle

Kestävyysraportointidirektiivin mukaan yritysten kestävyysraportille asetetaan seuraavat rajoitetun varmuuden vaatimukset:

- hyväksyttyjen raportointistandardien noudattaminen (ESRS)

- yrityksen suorittama prosessi ESRS:n mukaisesti raportoitujen tietojen tunnistamiseksi (kaksinkertaisen olennaisuuden arviointi)
- kestävyysraportoinnin merkitsemistä koskevan vaatimuksen noudattaminen (digitalisointi)
- EU-taksonomia-asetuksen raportointivaatimusten noudattaminen

Näiden varmistaminen edellyttää, että yritykset tekevät kattavan kaksinkertaisen olennaisuuden arvioinnin ja noudattavat virallisia ESRS-standardeja ja taksonomia-asetusta varmistaakseen kestävyysraportoinnin luotettavuuden. Tarkastajien odotetaan lausuvan yhdessä lausumassa päätelmänsä kaikkien neljän yllä mainitun osa-alueen osalta, mutta tämä riippuu tarkastustoimeksiannon laajuudesta, mikä on yrityskohtaisesti määriteltävissä. Tässä artikkelissa keskitytään näistä erityisesti kaksinkertaisen olennaisuuden arvioinnin varmentamiseen.

CEAOB ei-sitovissa varmennusohjeissa asetetaan odotuksia rajoitetulle varmennukselle. Ohjeissa sanotaan, että kestävyysraportin osalta varmennusraportin tulee ottaa huomioon asiaankuuluvat lakisääteiset vaatimukset, erityisesti ESRS-standardien noudattaminen, mukaan lukien yrityksen prosessi ja raportoidut tiedot kestävyysraportissa, EU-taksonomia-asetuksen 8 artiklan mukaiset tiedot on arvioitava EU säädösten vaatimusten mukaisesti ja digitalisointivaatimusten osalta varmennusraportissa tulisi käsitellä kestävyysraportin merkinnät ja niiden vaatimustenmukaisuus.

Kestävyysraportointitarkastajan tulee esittää päätelmänsä negatiivisessa muodossa, koska kyseessä on rajoitetun varmuuden toimeksianto. Euroopan Komission (2024) julkaisussa sivuilla 44–45 todetaan, että kestävyysraportointitarkastajalta odotetaan seuraavanlaista päätelmää: ”no matter has come to their attention to cause them to believe that the information included in the sustainability statement is not fairly presented, in all material respects, in accordance with ESRS and that it is not compliant with the legal requirements of Article 8 of the Taxonomy Regulation”.

”Fairly presented, in all material respect” viittaa ESRS-standardissa määriteltäviin laadullisiin perusominaisuuksiin. ESRS-standardien mukaan varmennettavuus koostuu kolmesta keskeistä elementistä, jotka lisäävät käyttäjien luottamusta siihen, että tieto on täydellistä, tarkkaa ja neutraalia. Nämä kolme ominaisuutta muodostavat perustan sille, mitä pidetään olennaisina vaatimuksina ”fairly presented”-esittämisessä.² Kestävyystieto on varmennettavissa silloin, kun on mahdollista todentaa joko itse tiedon paikkansapitävyys tai sen pohjana käytetyt lähdetiedot. Komissio on julkaissut usein kysytyt kysymykset -dokumentissa kestävyysraportoinnin tarkastajille ohjeistusta tulevista varmennusvaatimuksista (Euroopan Komissio, 2024).

² Katso ESRS1 Appendix B: Qualitative characteristics of information, Section: Faithful representation, QC 5, To be useful, the information must not only represent relevant phenomena, it must also faithfully represent the substance of the phenomena that it purports to represent. Faithful representation requires information to be (i) complete, (ii) neutral and (iii) free from error ja QC 13, Verifiability helps to give users confidence that information is complete, neutral and accurate. Sustainability information is verifiable if it is possible to corroborate the information itself or the inputs used to derive it.

CEAOB ei-sitova ohjeistus täydentää komission ohjeistusta keskittyen rajoitetun varmennuksen vaatimuksiin. Nämä vaatimukset on tarkoitettu säädellä tarkemmin komission rajoitetun kestävyysraportoinnin varmennusstandardissa, joka julkaistaan delegoidulla asetuksella.

Ensimmäinen vuosi kestävyysraportoinnin ja sen varmennuksen parissa tuo mukanaan haasteita, kun yritykset ja kestävyysraportoinnin tarkastajat sopeutuvat uusiin prosesseihin. Monissa tapauksissa kestävyysraportin varmennuskertomukseen saattaa sisältyä varauksia. Komission mukaan haasteet eivät kuitenkaan niinkään liity itse varmennuskertomuksiin, vaan kestävyysraportointitarkastajien asennemuutoksen tarpeeseen. Syksyllä 2025 saadaan vertailuarvoa kestävyysraporttien varmennustyön osalta, mutta johdonmukaisuuden puutetta tullaan todennäköisesti edelleen havaitsemaan.

Kaksinkertainen olennaisuusarvio kestävyysraportoinnin varmennuksessa

Kestävyysraportoinnin varmennuksessa keskeisenä arviointikohteena on yrityksen kaksinkertainen olennaisuusarvio, jonka ESRS edellyttää kuvaavan prosessia olennaisten raportoitavien asioiden määrittämiseksi. Varmennusprosessissa painotetaan arvioinnin perusteellisuutta ja tarkkuutta. Ennen varmennusprosessin aloittamista kestävyysraportointitarkastajan tulee varmistaa, että yrityksellä on käytössään asianmukainen ja kattava olennaisuusarviointiprosessi.

Varsinainen varmennustyö aloitetaan muodostamalla käsitys yrityksen prosessista. Tämän perusteella kestävyysraportointitarkastaja suunnittelee tarvittavat varmennustoimenpiteet. Kestävyysraportointitarkastajan tulee työssään arvioida, onko yrityksen olennaisuusarviointiprosessi ESRS 1 -standardin vaatimusten mukainen. Tässä arvioinnissa tukena käytetään yrityksen laatimaa dokumentaatiota ja prosessikuvauksia, joita täydennetään keskustelemalla prosessiin osallistuneiden kanssa. Mikäli yritys on jo laatinut luonnoksen ESRS-kestävyys selvityksestä, on myös näistä kuvauksista hyötyä muodostettaessa yleiskuvaa kaksinkertaisesta olennaisuusarviointiprosessista. Tärkeää on myös ymmärtää yritystä ja sen toimintaympäristöä kokonaisuutena.

Alkuvaiheessa kestävyysraportointitarkastaja käy keskusteluja yrityksen johdon sekä kaksinkertaiseen olennaisuusarviointiprosessiin osallistuneiden keskeisten henkilöiden kanssa. Näiden keskustelujen tavoitteena on varmistaa, että prosessissa on tunnistettu kaikki keskeiset kestävyysaiheet ja niihin liittyvät vaikutukset, riskit ja mahdollisuudet ja että yrityksen hallintoelimet ovat olleet mukana arviointityössä. Kaksinkertaista olennaisuusarviointiprosessia ei ole yksityiskohtaisesti määriteltä ESRS-standardeissa ja näin ollen yrityksen prosessin ei ole tarpeen noudattaa tiettyä mallia tai sisältää tiettyjä vaiheita. EFRAG on julkaissut soveltamisohjeistusta kaksinkertaisesta olennaisuudesta³ ja on todennäköistä, että useimpien yritysten olennaisuusarviointiprosessi sisältää vähintäänkin tässä ohjeistuksessa määritellyt vaiheet.

³ EFRAG IG 1 – Materiality Assessment, toukokuu 2024.

Kaksinkertaisen olennaisuusarviointiprosessin täydellisyyden arviointi voi kat-
taa seuraavat kysymykset:

1. Sisältääkö prosessi kaikki ESRS 1 -standardin AR 16 -kappaleessa nime-
tyt kestävyysaiheet?
2. Onko yritys ottanut huomioon yrityskohtaisia kestävyysaiheita?
3. Kattaako olennaisuusarviointi koko yrityksen arvoketjun?

Lisäksi kestävyysraportointitarkastaja arvioi, vastaako lopputuloksena muo-
dostunut olennaisten aiheiden luettelo yrityksen toimialaa, liiketoimintamallia ja
arvioinnin johtopäätöksiä. Tämä arviointi edellyttää tarkastajalta sekä yrityksen
toiminnan että toimintaympäristön, mutta myös toimialan laajempaa tuntemus-
ta. Tukena voidaan käyttää myös erilaisia toimialakohtaisia kestävyysraportointi-
standardeja, kuten SASB tai GRI-standardeja, jotka antavat indikaatioita siitä, mitkä
kestävyysaiheet tyypillisesti ovat olennaisia kullakin toimialalla. Tarkoituksena on
arvioida neutraaliutta.

Yrityksen tunnistamien olennaisten asioiden osalta tarkastaja arvioi olennaisten
virheiden riskin ja soveltaa tarvittavia toimenpiteitä raportoidun tiedon tarkkuuden
varmistamiseksi. ESRS-kriteerit ohjaavat tarkastajaa keskeisten tietojen tarkastami-
sessa.

Olennaisuusarvioinnin käytännön tarkastustyö sisältää tyypillisesti seuraavat
vaiheet:

1. Yleiskuvan hankkiminen vaikutuksista, riskeistä ja mahdollisuuksis-
ta (IRO) ja lopputuloksesta näiden olennaisuuden suhteen, mukaan
lukien sovellettu laadullinen ja mahdollisesti määrällinen kriteeristö
(esim. pisteytys).
2. Testausotoksen määrittäminen.
3. Yksityiskohtaisten tietojen hankkiminen testauksen kohteena olevasta
otoksesta.
4. Taustadokumentation läpikäynti jokaisen otokseen sisältyvän IROn
osalta sen arvioimiseksi, onko olennaisuuden arviointi asianmukainen
ja onko yrityksen määrittelemiä menetelmiä ja valittuja raja-arvoja so-
vellettu oikein.
5. Otoksen riittävyyden arviointi loppupäätelmien määrittämiseksi.

Huomioitavaa on, että rajoitetun varmuuden toimeksiannossa tarkastaja ei testaa
prosessiin liittyviä kontroleja, eikä pyri luottamaan yrityksen omiin kontroleihin,
mutta pyrkii dokumentoimaan ja huomioimaan näiden olemassaolon.

Määritettäessä tarvittavan otoksen ja toimenpiteiden laajuutta tarkastaja ottaa
huomioon kaksinkertaisen olennaisuuden arviointiin liittyvät erityiset riskitekijät,
joita ovat muun muassa:

- Arvoketjun monimutkaisuus ja muutokset
- Prosessiin osallistuvien henkilöiden osaamisen/kokemuksen puute
- Merkittävä harkinta kestävyysasioihin liittyvien vaikutusten, riskien ja mahdollisuuksien tunnistamisessa
- Haasteelliset suhteet sidosryhmiin, jotka voivat johtaa siihen, että yritys päättää olla tekemättä yhteistyötä niiden kanssa
- Puutteellinen näyttö yrityksen pohdinnoista liittyen analyysiin valituihin kestävyysaiheisiin
- Kestävyysseveltyksen käyttäjien luoma liiallinen paine yrityksen johdolle
- Palkkiomallien tai suoritusmittareiden aiheuttama kannustin tai paine
- Vinoumat sen suhteen, mihin sidosryhmiin yritys päättää olla yhteydessä
- Odottamattomat epäjohtonmukaisuudet ESRS-standardien mukaisesti tunnistettujen aiheiden ja aiemmin muiden standardien mukaisesti raportoitujen aiheiden välillä
- Epäjohtonmukaisuudet yrityksen prosessin ja muiden saman toimialan yritysten prosessien välillä.

Mikäli tarkastaja päätyy siihen, että olennaisuusarviointiprosessi ei ole ESRS 1:n vaatimusten mukainen, tulee arvioitavaksi tämän vaikutus tunnistettuihin riskitekijöihin ja suunniteltuihin/tarvittaviin tarkastustoimenpiteisiin. Arvioitavaksi tulee myös, muodostavatko puutteet prosessissa riskin olennaisesta virheestä raportoinnissa ja ovatko nämä osoituksia yrityksen sisäisen valvonnan puutteista. Tämä arviointi vaikuttaa toteutettavaan tarkastustyöhön sekä itse olennaisuusarvioinnin tulosten että koko kestävyysraportoinnin osalta.

Ei-olennaisten kysymysten arviointi kestävyysraportoinnissa

Keskeinen osa kestävyysraportointitarkastajan tehtävää on tarkistaa yrityksen päätökset siitä, mitkä asiat on katsottu epäolennaisiksi ja siksi jätetty raportoimatta. Tämä edellyttää tarkastajalta ammatillista harkintaa, ja hän voi hyödyntää arvioinnissaan erilaisia lähestymistapoja, kuten:

- **Sidosryhmien tiedusteluja:** Tarkastaja voi esittää kysymyksiä yrityksen sisäisille tai ulkoisille sidosryhmille varmistaakseen, että olennaisuuden arviointi vastaa laajempaa näkemystä.
- **Vertailuanalyysiä:** Yrityksen olennaisuuskynnystä voidaan verrata alan muiden toimijoiden käytäntöihin ja standardeihin, jolloin varmistetaan päätösten johdonmukaisuus toimialan yleisten käytäntöjen kanssa.

Lisäksi kestävyysraportointitarkastajan on arvioitava, vastaako kestävyysraportissa esitetty olennaisuusarviointiprosessin kuvaus todellisia, käytännössä toteutet-

tuja menettelyjä. Vaikka EFRAG tarjoaa yrityksille toteutusohjeita tueksi prosessin kuvaamisessa, yrityksen ei edellytetä noudattavan niitä tiukasti.

Dokumentointi ja hallinto

Kestävyysraportointitarkastajilla on keskeinen rooli yrityksen kaksinkertaisen olennaisuusarviointiprosessin dokumentaation tarkistamisessa. Yrityksiltä odotetaan näyttöä prosessin eri vaiheista, mukana olleista sidosryhmistä sekä johdon ja hallituksen lopullisesta hyväksynnästä. Tämä dokumentaatio on olennaista kestävyysraportoinnin luotettavuuden takaamiseksi.

Kestävyysraportointitarkastajat työskentelevät tiiviissä yhteistyössä yritysten kanssa olennaisuusarviointiprosessin aikana, ja prosessin aikana nousee esiin monia keskeisiä kysymyksiä. Nopeasti on saavutettavissa yhteisymmärrys niistä aiheista, jotka liittyvät suoraan yrityksen liiketoimintaan tai joissa yrityksellä ei ole merkittävää vaikutusta. Tämän jälkeen huomio keskittyy niin sanottuihin "rajatapauksiin" – kysymyksiin, jotka sijoittuvat juuri olennaisuuskynnyksen alapuolelle ja voivat herättää erilaisia näkemyksiä organisaation sisällä. Ajankäyttöä tulee hallita siten, että ilmeisen olennaisten aiheiden sijaan keskitytään näihin rajatapauksiin, joissa laajempi analyysi on tarpeen erityisesti laajuuden, mittakaavan, peruuttamattomuuden ja pitkän aikavälin vaikutusten arvioinnin osalta.

Kestävyysraportointitarkastajalle tulee kuitenkin muodostua dokumentaatio, joka kattaa kaikki tyypillisesti kestävyysraportoinnissa käsiteltävät kestävyysaiheet. Käytännössä tämä tarkoittaa dokumentaatiota, jossa tarkastaja kommentoi yrityksen tekemää arviointia erikseen jokaisen ESRS 1 -standardin AR 16 kappaleessa luetellun kestävyysaiheen kohdalla sekä lisäksi ottaa kantaa mahdollisiin toimialakohdaisiin kysymyksiin sekä yrityskohtaisiin kestävyysaiheisiin riippumatta siitä, millä tavalla nämä sisältyivät yrityksen omaan prosessiin tai dokumentaatioon. Selkeästi epäolennaisten aiheiden kohdalla kommentointi voidaan kuitenkin toteuttaa nopeasti. Haastavampien aiheiden, kuten luonnon monimuotoisuus tai toimialakohdaiset kysymykset, kohdalla odotetaan yksityiskohtaisempaa dokumentaatiota ja arviota sekä yritykseltä itseltään että tarkastajalta.

Kaksinkertainen olennaisuusarviointi on kestävyysraportoinnissa tärkeä mekanismi, joka auttaa yrityksiä käsittelemään merkittäviä ympäristöön ja yhteiskuntaan liittyviä tekijöitä yhdessä taloudellisen suorituskykynsä kanssa. Kestävyysvarmennuskertomuksessa tulisi korostaa olennaisia havaintoja, jotka liittyvät olennaisuusarviointiprosessiin, sen tuloksiin ja raportoituihin tietoihin.

Ensimmäinen vuosi kestävyysraportoinnin parissa tulee todennäköisesti vaahtimaan merkittävästi työtä sekä yrityksiltä että kestävyysraportointitarkastajilta. Tämä panostus johtaa kuitenkin läpinäkyvämpään ja luotettavampaan raportointiin. Parhaiden käytäntöjen luominen kaksinkertaisen olennaisuusarvioinnin suhteen on ratkaisevaa, jotta kestävyysraportointidirektiivin ja -standardien tavoitteet voidaan saavuttaa.

Epävarmuuksien käsittely kestävyysraportissa

Kaksinkertaisen olennaisuusarvioinnin lopputulokset näkyvät kestävyysraportissa kahdella tavalla: (1) raportointi keskittyy olennaisiin kestävyysaiheisiin ja näin ollen olennaisuusarviointiprosessin lopputulos määrittää raportoinnin laajuuden sekä (2) raportoinnissa kuvataan olennaisuusarvioinnin prosessi ja näin annetaan tietoja myös sellaisista aiheista, joita ei päädytty sisällyttämään raportointiin. Tarkastajan arvioinnissa on huomioitava nämä molemmat näkökulmat ja siksi varmennustoimenpiteiden kohteena ovat myös olennaisuusarvioinnissa kestävyys selvityksessä annettavat tiedot.

Kestävyysraportointitarkastaja arvioi sitä mitkä esittämisvaatimukset yritys on yhdistänyt olennaisiksi arvioimiinsa kestävyysaiheisiin ja näin ollen päättänyt sisällyttää kestävyysraportointiinsa. Tämän työn tueksi EFRAG on julkaisemassa soveltamisohjeistusta kuvaamaan kestävyysaiheiden ja esittämisvaatimusten yhteyttä, mutta tähän liittyy aina myös yrityskohtaista harkintaa ja tulkintaa. Joissain tapauksissa tarkastajan arvio siitä, mitä yrityksen tulee sisällyttää kuvaukseen olennaisuusarvioinnista, voi muodostua korostetun tärkeäksi. Näin on erityisesti silloin, kun ulkoisten tekijöiden, kuten toimialan tai yrityksen julkaisemien muiden tietojen perusteella voitaisiin olettaa, että jokin kestävyysaihe on yritykselle hyvin merkittävä, mutta yritys on olennaisuusarvioinnissaan päätenyt toiseen lopputulokseen. Tällöin yrityksen tulee sisällyttää olennaisuusarvioinnin kuvaukseen esimerkiksi tieto siitä, miksi se esimerkiksi kemianteollisuuden yrityksenä ei ole nähnyt saastumista olennaisena vaikutuksena tai riskinä. Näin voisi olla, jos yrityksen liiketoimintamalli perustuu uuteen teknologiaan, jossa käytetään vähemmän saastuttavia kemikaaleja tai niin suljettuja prosesseja, että saastumisen riski jää hyvin pieneksi. Raportointi olisi kuitenkin puutteellista, jos tätä merkittävästi arviointiin vaikuttavaa seikkaa ei olisi mainittu raportoinnissa lainkaan.

Kestävyysraportointitarkastajan vastuulla on arvioida raportoinnin yhteydessä esiin tulevia erityisiä ja tilapäisiä tulkintoja sekä epävarmuuksia. Ammattimaisen harkintansa perusteella tarkastaja voi päättää tuoda nämä epävarmuudet raportin käyttäjien tietoon lisätietokappaleessa. Tämä ei kuitenkaan korvaa rajoitetun varmennuksen yhteydessä annettavaa varausta, kielteistä johtopäätöstä tai lausunnosta pidättäytymistä, jos tilanne niin vaatii varmennusstandardien mukaan. Tällöin johtopäätös perustuu yksinomaan sovellettaviin varmennusstandardeihin. Tämän tyyppinen käsittely lisää raportin läpinäkyvyyttä ja tarjoaa käyttäjille tärkeää kontekstia, jonka avulla he voivat arvioida raportin tietojen luotettavuutta mahdollisimman tarkasti.

Johtopäätökset

Kestävyysraportoinnin perustana toimiva kaksinkertainen olennaisuusarviointi ja sen varmentaminen ovat niin uusia ilmiöitä, että siitä ei ole vielä ehditty tekemään

juurikaan empiiristä akateemista tutkimusta. Ensimmäiset kestävyysraportit tulivat kestävyysraportointitarkastajien varmennettavaksi alkuvuodesta 2025 tilanteessa, jossa sekä EU-tason että globaalin tason (ISSA 5000) varmennusstandardit ovat vielä kehitteillä. Onkin ilmeistä, että ensimmäinen vuosi uuden kestävyysraportointilainsäädännön implementoinnissa tulee olemaan uuden opettelua sekä raportoiville yrityksille että raportteja varmentaville kestävyysraportointitarkastajille. Tässä artikkelissa avasimme kestävyysraportointidirektiivin ja ESRS-standardeja ja kuvasimme käytännön esimerkein erityisesti kaksinkertaisen olennaisuusarvioinnin tulkintaa ja käytännön toteutusta.

Analyysimme eurooppalaisista kestävyysraportointistandardien ja valvontaviranomaisten dokumentaatiosta osoittaa, että valvojalla tulee olemaan tiukka valvontalinja kestävyysraportoinnissa. Euroopan arvopaperimarkkinaviranomainen painottaa valvontaprioriteettijulkaisussaan (ESMA, 2024), että yritysten *kaksinkertaisen olennaisuuden arviointi ja raportointiprosessi on ensisijainen valvonta-alue*. ESMA korostaa erityisesti huolellisen olennaisuusarvion merkitystä, jossa huomioidaan sekä vaikuttavuus- että taloudellinen olennaisuus, ja ohjaa yrityksiä antamaan yksityiskohtaisia tietoja arviointiprosessista, mukaan lukien niiden toiminnot, liikekumppanit, maantieteelliset alueet ja sidosryhmät, joita prosessissa käsitellään.

Heinäkuussa 2024 ESMA kehotti yhtiöitä valmistautumaan kestävyysraportointidirektiiviin vaatimuksiin ja järjestämään tietojen keruun, analyysin sekä sisäisen valvonnan vastaamaan ESRS yksityiskohtaisia raportointivaatimuksia ja kaksinkertaisen olennaisuuden arviointia. ESMA korostaa myös yhteyksiä kestävyysraportin ja taloudellisen tilinpäätöksen välillä. Kestävyysraportin tietojen on katettava yrityksen arvoketjuun liittyvät vaikutukset, riskit ja mahdollisuudet (IRO), ja vaikka ESRS tarjoaa siirtymäajan liittyen arvoketjutietoihin, yritysten on kuitenkin kuvattava pyrkimyksensä hankkia arvoketjutietoa tulevaisuudessa.

Valvontapainotuksien julkaisun jälkeen voidaan sanoa, että viranomainen ESMA näyttää ottavan tiukemman linjan kuin EU-lainsäätäjät: "the overall message of ESMA's statement is that it stands ready to inspect and take enforcement action wherever necessary" (ESGtoday, 2024).

Kestävyysraportointilainsäädännön tavoitteena on torjua viherpesua ja tarjota rahoitusmarkkinoille vertailukelpoista tietoa yritysten kestävydestä, jotta rahavirtoja voidaan kohdentaa tehokkaasti kestäviin sijoituskohteisiin. Eurooppalaisten kestävyysraportointistandardien tavoitteena on tarjota yrityksille läpinäkyvä, vastuullinen ja määrällisesti mitattavissa oleva viitekehys kohti kestävä kehityksen tavoitteita ja ohjata raportointiprosessia tehokkaasti. ESRS standardien avulla yritykset voivat edistää kestävään kehitykseen liittyvien tavoitteiden saavuttamista. Kaksinkertainen olennaisuusarviointi vaatii suuren määrän tietoa, joka erottaa olennaisen ja ei-olennaisen kestävyystiedon. Sekä kestävyysraportteja tuottavien yritysten että niitä varmentavien kestävyysraportointitarkastajien on dokumenttianalyysimme perusteella syytä varautua siihen, että valvontaviranomaisten valvontalinja tulee olemaan tiukka.

Lähteet

Kirjallisuus ja artikkelit

- Barker, R. & Mayer, C. 2023. Seeing double corporate reporting through the materiality lenses of both investors and nature. *Accounting Forum*, 1–31.
- Beske, F., Hausteine, E. & Lorson, P.C. 2020. Materiality analysis in sustainability and integrated reports. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 11(1), 162–186. <https://doi.org/10.1108/SAMPJ-12-2018-0343>
- Bowen, G.A. 2009. Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Correa-Mejía, D.A., Correa-García, J.A. & García-Benau, M.A. 2024. Analysis of double materiality in early adopters. Are companies walking the talk? *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*. <https://doi.org/10.1108/sampj-07-2023-0469>
- EFRAG. 2023. European Sustainability Reporting Standards. ANNEX I to Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 supplementing Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council as regards sustainability reporting standards, published in the Official Journal of the European Union on 22 December 2023 and including the corrigendum published on 18 April 2024. <https://xbrl.efrag.org/e-esrs/esrs-set1-2023.html>
- ESGtoday. 2024. ESMA to Focus Enforcement Actions on CSRD's Double Materiality, Sustainability Statement Compliance. <https://www.esgtoday.com/esma-to-focus-enforcement-actions-on-csrd-double-materiality-sustainability-statement-compliance/>
- ESMA. 2024. European common enforcement priorities for 2024 corporate reporting. https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2024-10/ESMA32-193237008-8369_2024_ECEP_Statement.pdf
- European Commission. 2024. Frequently Asked Questions. https://finance.ec.europa.eu/document/download/c4e40e92-8633-4bda-97cf-0af13e70bc3f_en?filename=240807-faqs-corporate-sustainability-reporting_en.pdf
- European Commission. 2023. Questions and Answers on the Adoption of European Sustainability Reporting Standards Brussels, 31 July 2023. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/qanda_23_4043/QANDA_23_4043_EN.pdf
- European Commission. 2025. Omnibus 1. https://commission.europa.eu/publications/omnibus-i_en
- IBM. 2023. The ESG data conundrum. IBM Institute for Business Value. Research Insights. <https://www.ibm.com/downloads/documents/us-en/10a99803fb2fdbf3>
- Laine, J. 2024. Double Materiality Assessment: Early Practices and Process Disclosures. Pro gradu, Aalto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-202406234838>
- Peteri, J. 2024. Challenges of Double Materiality Concept: Corporate Sustainability Directive (CSRD) in Finnish Companies. Pro gradu, Hanken. <http://hdl.handle.net/10138/585702>

- Shami, A. 2023. Double materiality – from theory to practice, an examination of its early implementation. Conference paper. <https://hal.science/hal-04450056/>
- Silvola, H., Peill, E., Aspholm, I. & Kaisanlahti, T. 2024. ESG kestävyysraportointi: yritysjohdon vastuu ja mahdollisuus. (1st ed.). ST-Akatemia Oy.

Virallislähteet

- COMMISSION DELEGATED REGULATION (EU) 2023/2772 of 31 July 2023 supplementing Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council as regards sustainability reporting. Official Journal of the European Union.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kirjanpitolain ja tilintarkastuslain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi. HE 20/2023 vp.
- Laki Finanssivalvonnasta annetun lain muuttamisesta (1261/2023).
- Laki kirjanpitolain muuttamisesta (1249/2023).
- Laki osakeyhtiölain muuttamisesta (1252/2023).
- Laki tilintarkastuslain muuttamisesta (1250/2023).